

Duševní útrapy

Není pochyb o tom, že osoby blízké se ocitají ve stresové situaci prakticky okamžitě, jakmile jsou konfrontovány se skutečností, že jejich příbuzný utrpěl závažný úraz, pro nějž je hospitalizován s nejistou prognózou. Aby však mohl vzniknout nárok, který zakládá § 2959 o. z., musí u zraněného nastat setrvalý stav, při němž již není předpoklad zlepšení. Jestliže by se totiž poškozený uzdravil natolik, že by jeho ustálený zdravotní stav nesplňoval přísné požadavky uvedeného ustanovení, mohl by příbuzným vzniknout jen jiný nárok, založený při splnění podmínek vyjmenovaných v § 2971 o. z. Proto jen sama okolnost, že se poškozený ocitl v těžkém zdravotním stavu, nepostačuje pro vznik nároku podle § 2959 o. z., nýbrž musí být definitivně potvrzeno, že jde o stav trvalý, tedy ustálený. Subjektivní promlčecí lhůta pak může počít běžet až od okamžiku, kdy oprávněné osoby nabyly vědomost, že zvláště závažné ublížení na zdraví osoby jim blízké je nezvratně nezlepšitelným stavem (a samozřejmě kdy získaly vědomost o osobě škůdce). Tyto závěry se uplatní i tehdy, svědčí-li nárok podle § 2959 o. z. nezletilým dětem, u nichž se nedá předpokládat, že by byly detailně informovány o průběhu léčení a stavu osoby blízké, ostatně si zpravidla ani nemohou v útlém věku takovou ztrátu plně uvědomovat. Újma v jejich sféře však nastává již k okamžiku, kdy se zdravotní stav osoby blízké ustálil na úrovni trvalého zvláště závažného poškození zdraví, byť se její dopady do jejich osobnosti a způsob prožívání ztráty budou vyvíjet a v průběhu přibývajících let měnit, takže v celém rozsahu a všech důsledcích se zpravidla rozvinou až v pozdějším věku, kdy si děti uvědomí všechny souvislosti. Pro počátek běhu subjektivní promlčecí lhůty v případě nezletilých dětí pak postačuje, že se informace o ustálení nepříznivého zdravotního stavu osoby blízké (spolu se zjištěním osoby škůdce) dostala jejich zákonnému zástupci. Nelze tedy tento okamžik oddalovat až do nabytí mentální způsobilosti nezletilých uvědomit si v plném rozsahu existenci nároku. Jestliže ovšem zákonný zástupce není schopen plnit povinnosti v tomto směru, odkládá se běh promlčecí lhůty podle § 645 o. z. do doby, než je nezletilému ustanoven opatrovník, a již běžící lhůta se staví, aby následně pokračovala po jednom roce od odpadnutí této překážky.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 25 Cdo 1887/2021-115 ze dne 17.2.2022)

Nejvyšší soud rozhodl ve věci žalobců: a) nezletilý AAAAA (pseudonym), narozený XY, a b) nezletilá BBBB (pseudonym), narozená XY, oba bytem XY, oba zastoupeni poručníkem T. Z., narozeným XY, oba zastoupeni Mgr. M.P., advokátem se sídlem P., proti žalované: Generali Česká pojišťovna a. s., se sídlem P., o náhradu nemajetkové újmy, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 1 pod sp. zn. 30 C 118/2019, o dovolání žalobců proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 2. 2. 2021, č. j. 16 Co 343/2020-84, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 2. 2. 2021, č. j. 16 Co 343/2020-84, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 27. 8. 2020, č. j. 30 C 118/2019-47, se zrušují a věc se vrací obvodnímu soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem ze dne 27. 8. 2020, č. j. 30 C 118/2019-47, zamítl žalobu, jíž se žalobce a) domáhal zaplacení 2.400.000 Kč s příslušenstvím a žalobkyně b) 2.700.000 Kč s příslušenstvím, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že dne 4. 12. 2015 byl v Praze v ulici XY závažně zraněn otec žalobců E. M. při střetu s autobusem provozovatele ČSAD Ústí nad Orlicí. Utrpěl poškození mozku a v důsledku toho není schopen se o sebe postarat a je trvale odkázán

na péči ošetřovatelek a lékařů v ústavu sociální péče. V době nehody bylo žalobci a) 10 let a žalobkyni b) tři měsíce. Matka žalobců 7. 4. 2019 zemřela náhle na krvácení do mozku, žalobci od té doby žijí v domácnosti svého strýce T. Z., který je jejich poručníkem. Žalovaná pojistitelka odpovědnosti z provozu vozidla, jímž byla způsobena újma, vyplatila 24. 9. 2018 na odškodnění duševních útrap podle § 2959 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“), žalobci a) 600.000 Kč a žalobkyni b) 300.000 Kč a v řízení vznesla námitku promlčení, kterou soud shledal důvodnou. Dovodil, že již 4. 12. 2015 nebo nejpozději ve dnech následujících se matka žalobců dověděla o škodě, o jejím přibližném rozsahu a o pojistiteli škůdce. Jak plyne z odůvodnění trestního rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 22. 9. 2016, sp. zn. 2 T 93/2016, v období od nehody do hlavního líčení obviněný řidič autobusu písemně kontaktoval rodinu a za pomoci Probační a mediační služby jí nabídl finanční částku k odčinění způsobené újmy. Matka žalobců proto musela v rozmezí od prosince 2015 do srpna 2016 znát všechny informace k včasnému uplatnění nároku, přesto byla žaloba podána k soudu až 10. 9. 2019, takže tříletá promlčecí lhůta marně uplynula 4. 12. 2018, tj. ještě za života matky žalobců. Soud prvního stupně současně neshledal, že by uplatnění námitky promlčení bylo v rozporu s dobrými mravy.

K odvolání žalobců Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 2. 2. 2021, č. j. 16 Co 343/2020-84, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Neshledal důvodnou odvolací polemiku s výkladem § 635 odst. 2 o. z. obsaženým v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1976/2019 a nepřisvědčil ani námitce, že soud prvního stupně chybně posoudil počátek běhu subjektivní promlčecí lhůty k uplatnění nároku žalobců vůči pojistiteli odpovědnosti škůdce. Vědomost o škodě ve smyslu § 620 odst. 1 o. z., rozhodná pro počátek běhu subjektivní promlčecí lhůty, zahrnuje i vědomost, že u poškozeného jde o zvláště závažné ublížení na zdraví (závažné poranění mozku - kvadruparéza). V odvolacím řízení opakovaný důkaz trestním rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 obsahuje výpověď matky žalobců tvrdící velmi závažný zdravotní stav otce žalobců po celou dobu od počátku léčby, čímž jednoznačně vyvrací tvrzení žalobců, že o zvláště těžké újmě na zdraví jejich otce získali povědomí až počátkem roku 2017. O osobě škůdce se žalobci (zastoupeni matkou) dozvěděli nejpozději 31. 3. 2016, kdy matce došel dopis škůdce s návrhem na finanční pomoc. Následující den tedy začala běžet zákonná tříletá promlčecí lhůta, jejímž posledním dnem byl den 31. 3. 2019. Odvolací soud neshledal vznesení námitky promlčení v rozporu s dobrými mravy, neboť zákon č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, byl přijat 3. 2. 2012, jako předpis se stal platnou součástí právního řádu publikací dne 22. 3. 2012 a právě s ohledem na novost a obsáhlost úpravy byla účinnost tohoto zákona posunuta až k 1. 1. 2014, proto jeho adresáti (v první řadě „profesionálové práva“) měli dostatečnou časovou možnost se s ním seznámit; žalobci byli již v roce 2018 zastoupeni advokátem, tím spíše si měli promlčecí lhůtu ohlídat a žalobu včas podat. Dále soud zohlednil, že žalovaná plnění poskytla dobrovolně, a to dokonce v rozsahu výrazně převyšujícím částky, které u tohoto nároku vymezila kritéria rozhodná pro stanovení jeho výše (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3111/2018 či nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2578/19).

Proti tomuto rozsudku podali dovolání oba žalobci, kteří mají za to, že se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu v otázce posouzení námitky promlčení jako nemravné, a že v rozhodování dovolacího soudu nebyla dosud vyřešena otázka, v jakém okamžiku vzniká újma sekundárních obětí podle § 2959 o. z., tedy od jakého okamžiku se právo na náhradu této újmy může začít promlčovat. Odvolací soud podle dovolatelů nesprávně aplikoval § 619, § 620 odst. 1, § 622, § 629 odst. 1 a § 635 odst. 2 o. z. ve spojení s § 2959 o. z. a nesprávně určil počátek běhu promlčecí lhůty. Kromě toho se dopustil procesních pochybení, vycházel-li z hodnocení důkazu, který sám neprovedl, a neúplně zjistil skutkový stav věci. Žalobci navrhují Nejvyššímu soudu přehodnocení stanoviska přijatého v rozsudku ze dne 13. 2. 2020, sp. zn. 25 Cdo 79/2020, tj. až po podání nyní projednávané žaloby, neboť duševní stránka je jedním z neodmyslitelných aspektů zdravotní sféry člověka a § 2959 o. z. je zařazen do pododdílu občanského zákoníku zabývajícího se obecně náhradami při ublížení na zdraví; duševní útrapy podle § 2959 o. z. by tedy měly představovat újmu

na zdraví sekundární oběti ve smyslu § 622 o. z. Podle žalobců se odvolací soud dopustil nesprávného právního posouzení tím, že počátek běhu promlčecí lhůty ztotožnil s okamžikem, kdy se matka žalobců (podle názoru odvolacího soudu) dozvěděla o totožnosti škůdce a zároveň o zvláště závažném ublížení na zdraví otce žalobců, a to aniž by zkoumal, zda v té době právo žalobců již existovalo. Vědomost matky žalobců o zvláště závažném ublížení na zdraví otce žalobců nemohla zapříčinit samotný vznik duševních útrap na straně žalobců. Nelze rozumně požadovat, aby matka žalobců v době, kdy se sama dozvěděla o zvláště závažném zdravotním stavu jejich otce, o tom bezodkladně a dostatečně konkrétně informovala své nezletilé děti v útlém, resp. v novorozeneckém věku. Dále odvolací soud nesprávně dovodil, že jednou z okolností rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty u práva na náhradu újmy podle § 2959 o. z. je vědomost sekundární oběti o zvláště závažném ublížení na zdraví osoby primárně poškozené, a to bez ohledu na to, zda je zdravotní stav (byť již od počátku závažný) primárně poškozené osoby ustálen či nikoliv. V prvních měsících po dopravní nehodě nebylo možné vědět, jak závažnými zdravotními následky bude otec žalobců trvale postižen, a nebylo tedy jisté, v jakém rozsahu bude zasaženo do práv žalobců a jaká jim tím vznikne újma. Podle přesvědčení žalobců jsou v posuzovaném případě splněna judikatorní kritéria pro posouzení námitky promlčení jako nemravné. Právní úprava § 635 odst. 2 o. z. je velmi nejasná, a to ve spojení s § 626 a § 629 odst. 1 o. z., kterými byl do občanského zákoníku převzat princip promlčení práva na pojistné plnění „1+3“. Nemůže být tedy pochyb o tom, že - bez ohledu na pozdější judikaturu Nejvyššího soudu - mohly i osoby práva znalé důvodně interpretovat § 635 odst. 2 o. z. stejným způsobem. Žalobci dále spatřují nemravnost námitky promlčení v okolnostech tohoto tragického případu. Matka žalobců byla natolik zasažena celou situací, že nebyla schopna v plném rozsahu spravovat ani své vlastní záležitosti, trpěla závažnými psychickými problémy a následkem enormního psychického vypětí a stresu nedlouho po dopravní nehodě v roce 2019 ve věku 44 let zemřela v důsledku prasklého aneurysma. Přes všechny tyto překážky se pokusila o smírné vyřešení celé záležitosti s žalovanou a přípisem ze dne 25. 5. 2018 se na ni obrátila s nárokem žalobců. Žalovaná však na tuto výzvu po dlouhou dobu nereagovala, teprve po dvou měsících svým přípisem ze dne 24. 7. 2018 navrhla odškodnění ve výši 600.000 Kč pro žalobce a) a 300.000 Kč pro žalobkyni b) a uhradila tyto částky až o další dva měsíce později. Následně matka žalobců zvažovala další možné kroky a v otázce eventuálního promlčení nároku žalobců se řídila tehdejšími rozhodnutími soudů, která jí byla v té době známa (včetně rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 17. 4. 2018, č. j. 10 Co 24/2018-123), přičemž Nejvyšší soud se k aplikaci § 635 odst. 2 o. z. nijak nevyjádřil do doby, kdy byla podána žaloba. Zároveň se jednalo o výklad, který byl pro žalobce, jakožto pro držitele práva, příznivější a byl v souladu s přechodí právní úpravou. Ve všech relevantních aspektech je posuzovaný případ zcela mimořádný a z hlediska mravnosti má vznesená námitka promlčení zcela výjimečnou dimenzi a závažnost. Žalobci navrhli, aby Nejvyšší soud rozsudky soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že soudy obou stupňů správně posoudily zjištěný skutkový stav, včetně námitky promlčení. Navrhla, aby dovolací soud dovolání žalobců odmítl jako nepřipustné nebo zamítl jako nedůvodné.

Nejvyšší soud posoudil dovolání podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (dále jen „o. s. ř.“), a jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobami k tomu oprávněnými – účastníky řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenými advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., dospěl k závěru o jeho přípustnosti podle § 237 o. s. ř., neboť otázka promlčení nároku nezletilých na náhradu nemajetkové újmy při zvláště závažném ublížení na zdraví rodiče, nebyla ve všech dovoláních vymezených souvislostech dosud vyřešena.

Podle § 2959 o. z. při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

Podle § 3 odst. 2 písm. c) části věty před středníkem o. z. soukromé právo spočívá zejména na zásadě, že nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu.

Podle § 8 o. z. zjevné zneužití práva nepožívá právní ochrany.

Podle § 635 odst. 2 o. z. právo na pojistné plnění z pojištění odpovědnosti se promlčí nejpozději promlčením práva na náhradu škody nebo újmy, na kterou se pojištění vztahuje.

Podle § 619 odst. 1 o. z. jedná-li se o právo vymahatelné u orgánu veřejné moci, počne promlčecí lhůta běžet ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení právo může být uplatněno poprvé, pokud se oprávněná osoba dozvěděla o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty, anebo kdy se o nich dozvědět měla a mohla.

Podle § 620 odst. 1 o. z. okolnosti rozhodné pro počátek běhu promlčecí lhůty u práva na náhradu škody zahrnují vědomost o škodě a osobě povinné k její náhradě. To platí obdobně i pro odčinění újmy.

Podle § 629 odst. 1 o. z. promlčecí lhůta trvá tři roky.

Podle § 622 věty první o. z. jedná-li se o újmu na zdraví nezletilého, který není plně svéprávný, počne promlčecí lhůta nejdříve běžet, až se nezletilý stane plně svéprávným.

V projednávané věci bylo zjištěno (skutková zjištění podle § 241a odst. 1 o. s. ř. nepodléhají dovolacímu přezkumu), že dne 4. 12. 2015 utrpěl otec žalobců zvlášť závažná poranění při střetu s autobusem, v důsledku toho má trvale narušené mozkové funkce, není schopen se o sebe postarat, trpí apalickým syndromem a je umístěn v ústavu sociální péče. V době nehody bylo žalobci a) 10 let, žalobkyni b) pouhé 2,5 měsíce. Žalovaná vyplatila dne 24. 9. 2018 na odškodnění duševních útrap 600.000 Kč matce žalobců, 600.000 Kč žalobci a) a 300.000 Kč žalobkyni b). Matka žalobců dne 7. 4. 2019 náhle zemřela na krvácení do mozku. Žaloba byla podána k soudu prvního stupně 10. 9. 2019.

Soudy obou stupňů shodně dovodily zánik nároku žalobců na další částky náhrady nemajetkové újmy pro promlčení. Soudní praxe i právní teorie obecně rozumí promlčením marné uplynutí doby stanovené v zákoně pro vykonání práva; znamená to výrazné oslabení subjektivního práva oprávněného účastníka, neboť promlčením sice jeho právo nezaniká, nemůže však být soudem přiznáno, jestliže se povinný brání před soudem námitkou promlčení. Stanovením doby k uplatnění práva zákon sleduje nastolení právní jistoty ve vztazích mezi účastníky. Smyslem promlčení je čelit komplikacím, které by mohly vznikat při časově neomezené možnosti uplatnit sporné právo u soudu, proto zákon i podle zásady, že každý má náležitě pečovat o svá práva (*vigilantibus iura sunt*), stanoví časové omezení uplatnitelnosti práv.

Ustanovení § 635 odst. 2 o. z. modifikuje základní pravidla promlčení u nároků na náhradu škody či nemajetkové újmy pro případ, že za škůdce je povinen poskytnout v odpovídajícím rozsahu pojistné plnění pojistitel jeho odpovědnosti (tak tomu je i v posuzované věci, kdy žalovaná je pojistitelkou odpovědnosti za újmu způsobenou provozem motorového vozidla, při jehož použití byl zdravotně těžce poškozen otec žalobců). Proto se uplatní uvedené ustanovení, které bylo odvolacím soudem interpretováno souladně s judikaturou dovolacího soudu (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1976/2019, publikovaný pod č. 68/2020 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní, dále jen „Sb. rozh. obč.“), podle níž zákon nyní záměrně sjednocuje konce promlčecí lhůty u práva na náhradu újmy proti škůdci a práva na pojistné plnění z pojištění odpovědnosti s cílem zamezit situacím, že by poškozený mohl vymáhat pojistné plnění po pojistiteli, přestože je nárok vůči škůdci již promlčen. Závazek z pojištění odpovědnosti má totiž akcesorickou

povahu k povinnosti pojištěného nahradit vzniklou újmu, která je předpokladem vzniku práva na pojistné plnění z pojištění odpovědnosti. Právo na pojistné plnění se proto může promlčet dříve, než uplyne promlčecí lhůta stanovená v ustanovení § 626 o. z., a to uplynutím subjektivní promlčecí lhůty k uplatnění práva na náhradu škody (srov. TÉGL, Petr a WEINHOLD, Daniel. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr. Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III, § 419-654 a související společná a přechodná ustanovení. Praha: Leges, 2014, s. 1004). Tímto rozhodnutím Nejvyššího soudu nedošlo ke změně v judikatuře dovolacího soudu co do interpretace dosavadních právních předpisů týkajících se otázky promlčení práva poškozeného na pojistné plnění, nýbrž jím bylo reagováno na změnu právní úpravy v důsledku přijetí nového občanského zákoníku a v něm obsaženého ustanovení § 635 odst. 2 o. z. Právě výkladem tohoto ustanovení a souvisejících právních předpisů se Nejvyšší soud zabýval ve výše uvedeném rozhodnutí. Nejde tedy o nepředvídatelnou změnu v judikatuře dovolacího soudu, ale o výklad ustanovení „nového“ právního předpisu, který vstoupil v platnost již dne 22. 3. 2012 a v účinnost dne 1. 1. 2014. Odvolací soud se v otázce běhu promlčecí lhůty od těchto východisek neodchýlil. I když poměry žalobců při uplatňování nároku na náhradu nemajetkové újmy za trvalé zdravotní následky otce byly specifické, nelze je zohlednit tím, že by bylo porušeno popsání pravidlo. Není tedy důvod, aby dovolací soud měnil tomu odpovídající judikaturu, a pro rozhodnutí je tak významné, zda před podáním žaloby marně uplynula subjektivní promlčecí lhůta.

Dovolatelé vyjadřují přesvědčení o nesprávnosti závěrů obsažených ohledně interpretace § 622 o. z. v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 13. 2. 2020, sp. zn. 25 Cdo 79/2020 (ústavní stížnost byla odmítnuta usnesením Ústavního soudu ze dne 15. 6. 2020, sp. zn. II. ÚS 1479/20). Domáhají se, aby nyní dovolací soud rozhodl jinak a aby změnil svůj výkladový postoj ve vztahu k otázce počátku běhu subjektivní promlčecí lhůty pro uplatnění újmy na zdraví nezletilého, který není plně svéprávný. Toto ustanovení zakládá zcela mimořádnou výjimku z pravidel určujících počátek běhu promlčecí lhůty, avšak výslovně jen pro nároky na náhradu „újmy na zdraví nezletilého, který není plně svéprávný“. Nejvyšší soud vychází z jazykového výkladu tohoto ustanovení, z něž zcela jednoznačně plyne, že újmou na zdraví je míněna újma při poškození zdraví samotného nezletilého podle § 2958 o. z., nikoliv jiné osoby. Ustanovení § 2959 o. z. neupravuje nároky poškozeného na náhradu újmy při ublížení na jeho zdraví, nýbrž nároky třetích osob na odčinění duševních útrap, jejichž příčinou je usmrcení nebo zvláště závažné ublížení na zdraví osob jim blízkých. Jde o odčinění zásahu do práva na rodinný život sekundárních obětí, k němuž došlo usmrcením či zvláště závažným ublížením na zdraví jejich rodinného příslušníka. Jakkoli duševní útrapy, smutek a stres působí na sekundární oběti jako psychicky nepříznivé a zatěžující stavy, které ve svém důsledku mohou mít i vliv na jejich celkový zdravotní stav, nelze je pokládat za ublížení na zdraví ve smyslu § 2958 o. z. (t. j. za zásah do jejich práva na zdraví), a v případě nezletilých ani za újmu na zdraví ve smyslu § 622 o. z. Není proto důvod, aby byl odlišně od posledně citovaného rozhodnutí posuzován v této věci počátek běhu promlčecí lhůty nároku na odčinění duševních útrap nezletilých při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví osob jim blízkých podle § 2959 o. z., u něž nelze aplikovat ustanovení § 622 o. z.

Nelze však souhlasit se závěrem odvolacího soudu, že subjektivní promlčecí lhůta počala běžet dnem 31. 3. 2016, kdy se matka žalobců z dopisu řidiče obviněného v trestním řízení dozvěděla o osobě škůdce, přičemž o vzniku újmy věděla již od okamžiku nehody, která otci žalobců přivodila poranění hlavy a kvadruparézu. Počátek běhu tříleté subjektivní promlčecí lhůty se sice neodvozuje od vzniku nároku, nicméně vědomost o něm nemůže nabýt oprávněná osoba dříve, než nárok objektivně vzato vznikl. V případě usmrcení je zřejmé, že zásah do osobnostních práv nastává právě okamžikem smrti (byť samo prožívání této ztráty se následně v čase vyvíjí a proměňuje) a subjektivní promlčecí lhůta počne běžet okamžikem, kdy se pozůstalý dozví o usmrcení a kdy získá dostatek informací umožňujících závěr o osobě škůdce. U nároku na náhradu za zvláště závažné poškození zdraví osoby blízké je situace poněkud složitější. Rozhodně neplatí zjednodušení přijaté odvolacím soudem, že újma vzniká již okamžikem škodní události, jestliže se od počátku nepříznivý zdravotní stav poškozeného ani následně ve výsledku nezlepšil. Není sice pochyb o tom, že osoby blízké se ocitají ve

stresové situaci prakticky okamžitě, jakmile jsou konfrontovány se skutečností, že jejich příbuzný utrpěl závažný úraz, pro nějž je hospitalizován s nejistou prognózou. Aby však mohl vzniknout nárok, který zakládá § 2959 o. z., musí u zraněného nastat setrvalý stav, při němž již není předpoklad zlepšení. Jestliže by se totiž poškozený uzdravil natolik, že by jeho ustálený zdravotní stav nespĺňoval přísné požadavky uvedeného ustanovení, mohl by příbuzným vzniknout jen jiný nárok, založený při splnění podmínek vyjmenovaných v § 2971 o. z. (srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 2021, sp. zn. 25 Cdo 64/2021, a ze dne 27. 5. 2021, sp. zn. 25 Cdo 1527/2020). Proto jen sama okolnost, že se poškozený ocitl v těžkém zdravotním stavu, nepostačuje pro vznik nároku podle § 2959 o. z., nýbrž musí být definitivně potvrzeno, že jde o stav trvalý, tedy ustálený. Subjektivní promlčecí lhůta pak může počít běžet až od okamžiku, kdy oprávněné osoby nabyly vědomost, že zvláště závažné ublížení na zdraví osoby jim blízké je nezvratně nezlepšitelným stavem (a samozřejmě kdy získaly vědomost o osobě škůdce). Tvrdí-li v posuzovaném případě žalobci, že jejich otec byl sice okamžitě po nehodě ve velmi vážném stavu, avšak v průběhu roku 2016 vykazoval známky zlepšení (dokázal komunikovat), nelze vyloučit, že kvalifikovaný zdravotní stav vyžadovaný ustanovením § 2959 o. z. u něj nastal později, například po epileptickém záchvatu na přelomu let 2016 a 2017. Skutečnosti potřebné pro právní posouzení této možnosti však nebyly odvolacím soudem zjištěny, respektive nebyly hodnoceny, proto je jeho závěr o promlčení uplatněného nároku předčasný, a tedy nesprávný.

Tyto závěry se uplatní i tehdy, svědčí-li nárok podle § 2959 o. z. nezletilým dětem, u nichž se nedá předpokládat, že by byly detailně informovány o průběhu léčení a stavu osoby blízké, ostatně si zpravidla ani nemohou v útlém věku takovou ztrátu plně uvědomovat. Újma v jejich sféře však nastává již k okamžiku, kdy se zdravotní stav osoby blízké ustálil na úrovni trvalého zvláště závažného poškození zdraví, byť se její dopady do jejich osobnosti a způsob prožívání ztráty budou vyvíjet a v průběhu přibývajících let měnit, takže v celém rozsahu a všech důsledcích se zpravidla rozvinou až v pozdějším věku, kdy si děti uvědomí všechny souvislosti. Pro počátek běhu subjektivní promlčecí lhůty v případě nezletilých dětí pak postačuje, že se informace o ustálení nepříznivého zdravotního stavu osoby blízké (spolu se zjištěním osoby škůdce) dostala jejich zákonnému zástupci. Nelze tedy tento okamžik oddalovat až do nabytí mentální způsobilosti nezletilých uvědomit si v plném rozsahu existenci nároku, jak nesprávně dovozují dovolatelé.

Jestliže ovšem zákonný zástupce není schopen plnit povinnosti v tomto směru, odkládá se běh promlčecí lhůty podle § 645 o. z. do doby, než je nezletilému ustanoven opatrovník, a již běžící lhůta se staví, aby následně pokračovala po jednom roce od odpadnutí této překážky. Nelze vyloučit, že i tímto ustanovením popisované okolnosti se mohly promítnout do běhu promlčecí lhůty v projednávané věci. Žalobci totiž od počátku opakovaně tvrdí, že jejich matka měla v důsledku tragické události psychiatrické obtíže a nezvládala řadu činností, což by zřejmě mělo vliv i na postup při uplatňování nároků, které jsou předmětem tohoto řízení. Odvolací soud ovšem ani tyto okolnosti blíže nezkoumal a problém zjednodušil na konstatování, že nezletilí žalobci byli zastoupeni advokátem, který byl povinen jednat tak, aby nedošlo k promlčení nároků. Udělení plné moci advokátovi však vliv na běh promlčecích lhůt nemá.

Z uvedeného je zřejmé, že závěr odvolacího soudu o promlčení nároku obou žalobců je zčásti nesprávný a zčásti nebere v potaz všechny okolnosti významné pro běh promlčecí lhůty, proto je rozhodnutí v této otázce nesprávné. Již to samo je důvodem pro zrušení rozhodnutí.

Vzhledem ke specifickým okolnostem projednávané věci je namístě vyslovit se i k námitce nesprávnosti úvahy odvolacího soudu, že uplatnění námítky promlčení není v rozporu s dobrými mravy ani zjevným zneužitím práva. Odvolací soud postavil tento závěr zejména na argumentu, že žalobci již obdrželi pojistné plnění převyšující obvyklou výši plnění u tohoto typu nároku.

Okolnost, že dlužník plnil v rozsahu větším, než byl povinen, není zcela obvyklým důvodem pro závěr, že mu nelze vytkat uplatnění námítky promlčení, nicméně i kdyby tomu tak bylo, nelze souhlasit s

tím, že výše poskytnutého pojistného plnění výrazně převyšuje náhradu, která žalobcům náleží. I když tato úvaha spadá zejména do rozhodování o nároku samotném, je nutno právě s ohledem na tento nesprávný argument odvolacího soudu upozornit, že náhrada vyplacená mimosoudně žalobcům (600.000 Kč a 300.000 Kč) se jeví ve světle všech okolností tohoto případu jako nepřiměřeně nízká. Pro účely objektivizace výše náhrady, která má zamezit libovůli ze strany soudů, byla Ústavním soudem v nálezu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14, a Nejvyšším soudem v rozsudku ze dne 19. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018, publikovaném pod č. [85/2019](#) Sb. rozh. obč., demonstrativním způsobem uvedena kritéria, ke kterým mají soudy přihlížet při stanovení výše náhrady újmy podle § 2959 o. z. Tyto judikatorní závěry jsou v zásadě přenositelné i do případů, kdy osoba blízká není usmrcena, nýbrž je zvláště závažným způsobem poškozena na zdraví; zpravidla jsou dopady do osobnostní sféry příbuzných minimálně srovnatelné se stavem osob pozůstalých, často může dlouhodobě trvající nepříznivý zdravotní stav osoby blízké představovat zásah ještě citelnější, neboť většina stresových a jiných negativních faktorů přetrvává a může působit delší dobu.

Za základní částku náhrady, modifikovatelnou s užitím zákonných a judikaturou dovozených hledisek (převážně v citovaných rozhodnutích uvedených), lze považovat v případě nejbližších osob (manžel, rodiče, děti) dvacetinásobek průměrné hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za rok předcházející ustálení zvláště závažného zdravotního stavu. Aby soudní praxe mohla dosáhnout účelu sledovaného v § 13 o. z. (tj. v obdobných případech rozhodnout obdobně), měla by základní částka být modifikována s ohledem na specifické okolnosti na straně škůdce či poškozeného.

Soudy nebylo spolehlivě zjištěno, kdy se zdravotní obtíže otce žalobců ustálily do stavu, který splňuje podmínku zvláště závažného ublížení na zdraví pro vznik nároku podle § 2959 o. z., avšak i kdyby bylo vycházeno z data zranění v roce 2015 (pro dovolatele nejméně příznivého), činila průměrná mzda za rok 2014 podle údajů zveřejněných Českým statistickým úřadem 25.686 Kč, a pak by představovala východisko k další úvaze soudu o výši náhrady částka minimálně 513.720 Kč. Již z toho je zřejmé, že plnila-li žalovaná v rámci mimosoudního vyrovnání žalobkyni b) 300.000 Kč, jde o nepřiměřeně nízkou kompenzaci za faktickou ztrátu rodiče. Byť byla žalobkyně b) v době nehody v kojeneckém věku, při kterém hraje stěžejní roli v životě novorozence jeho matka, takže se s velkou pravděpodobností v té době vztah žalobkyně b) k otci ještě plně nerozvinul, byl dán bezpochyby přirozený předpoklad k rozvoji citového vztahu mezi dcerou a otcem v budoucnosti. O tuto možnost žalobkyně b) nenávratně přišla; poskytovaná náhrada má při své jednorázovosti pokrývat všechny vzniklé i předpokládané dopady do její osobnostní sféry, tedy nejen v prvotním okamžiku vniku újmy, nýbrž i v dalších obdobích, kdy se měl vzájemný vztah dotčených osob za normálních osobností rozvíjet. Již před účinností zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku, platilo, že odškodnění nepostihuje pouze újmu nastalou u pozůstalých v době smrti blízké osoby, ale též v období následujícím, v zásadě časově nijak neomezeném (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2016, sp. zn. 25 Cdo 173/2016). Tím spíše je třeba mít toto hledisko na paměti při výkladu § 2959 o. z., má-li být odčinění újmy spravedlivé a slušné.

Za ne zcela dostatečnou považuje dovolací soud rovněž výši náhrady nemajetkové újmy poskytnuté žalobci a). Tomu sice žalovaná mimosoudně hradila nepatrně vyšší než základní částku pro rok 2015, ovšem i tu je nutné modifikovat směrem nahoru pro specifické okolnosti na straně poškozeného, jak se alespoň podávají z obsahu spisu. U nároků nezletilých dětí judikatura obvykle náhradu zvyšuje již jen s ohledem na dlouhou dobu, po kterou se budou muset vyrovnávat se ztrátou rodiče. Žalobce a) navštěvoval v době nehody první stupeň základní školy, z dokazování vyplynulo, že byl s otcem propojen intenzivním vztahem, otec se mu naplno věnoval, cestoval s ním po světě, trávil s ním čas při realizaci koníčků. Ve věku deseti let si je dítě průměrné rozumové, emoční a sociální vyspělosti schopno uvědomovat a naplno prožívat ztrátu nejbližšího člověka. Důvodem pro zvýšení náhrady je i

obvykle existující ekonomická závislost dítěte na rodiči. I když obecně platí, že náhrada za újmu sdílenou společně několika rodinnými příslušníky je o něco nižší, protože se mohou vzájemně podpořit, v nyní projednávané věci se nejspíš toto pravidlo neuplatní. Vše totiž nasvědčuje tomu, že matka žalobců zvládala obtíže manžela jen velmi těžce a že žalobce a) byl žalu, který prožívala jeho matka, vystaven natolik, že v reakci na to se nepřírozeně stylizoval do role dospělého. Lze uzavřít, že oba žalobci přišli v dětském věku o možnost přirozené přítomnosti (minimálně do dospělého věku) nejbližšího člověka, vlastního rodiče, na kterém byli existenčně a emočně závislí; to vše jsou důvody pro poměrně výrazné zvýšení náhrady nad základní finanční východisko, proto neobstojí argument odvolacího soudu, že výše poskytnutého pojistného plnění vylučuje závěr o neoprávněném použití námítky promlčení.

Kromě toho nelze přehlédnout též další souvislosti a poměry v rodině žalobců po zranění jejich otce. Nastal zde totiž souběh zcela mimořádných okolností, kdy žalobci, dva sourozenci v dětském věku fakticky přišli nejprve o svého otce následkem dopravní nehody a za necelé tři a půl roku po ní v době, kdy žalobci a) bylo třináct let a žalobkyni b) necelé čtyři roky, i o matku, která náhle zesnula na následky prasklého aneurysma. Žalobci je tvrzeno, že psychický stav jejich matky po úrazu manžela se projevil nejen v emoční zátěži dětí, zejména žalobce a), nýbrž že měl vliv i na postup při uplatňování nároků, které jsou předmětem tohoto řízení. Podal-li by za žalobce zmocněný zástupce žalobu až po uplynutí promlčecí lhůty, mohl by souhrn všech uvedených specifických okolností mít natolik výjimečnou povahu, že by bylo zřejmě přílišnou tvrdostí vůči žalobcům, aby byli znevýhodněni pro svůj nízký věk a přišli o část svých nároků pro promlčení, jestliže oni sami se nijak nepříčinili o případně opožděné podání žaloby, pokud v tom ze zdravotních důvodů selhávala jejich zákonná zástupkyně.

Ze všech těchto důvodů Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.), a protože důvody, pro které bylo rozhodnutí odvolacího soudu zrušeno, platí také na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i je a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 1 k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)
- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)
- [Katastr nemovitostí](#)
- [Náhrada za ztrátu na výdělku \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)